

Turecko se pokouší vtáhnout do své hry země Turkestánu

- CZ24 News | 21. října 2020



“Turecká republika .. musí vytvořit svazové sdružení s Ázerbájdžánem, Kazachstánem, Uzbekistánem, Kirgizií a Turkmenistánem dokonce za cenu ostré konfrontace s Ruskem”. Silné přístřežení konfliktu v Náhorním Karabachu a jednoznačná podpora pozice Baku ze strany TÜRKSÖY (Mezinárodní organizace turkické kultury) a Turkické rady dostaly státy Střední Asie, patřící do tak zvaného turkického světa, do složité situace.

V podstatě Turecko, vládnuocí v těchto sdruženích, na jedné straně, vyprovokovalo Ázerbájdžán k silovému urovnávání konfliktu, na druhé, ústy jím kontrolovaných mezinárodních organizací “se podepsalo” za Kazachstán, Uzbekistán a Kirgizii, které do nich patří. Potřebují státy regionu takový kolektivismus?

Nový osmanský řád

Po rozpadu SSSR Turecko poprvé v historii uvidělo šanci vzít pod kontrolu a zařadit do své oblasti vlivu bývalé sovětské republiky ve Střední Asii. Ještě na začátku 90tých exministrský předseda Turecka Sulejman Demirel konstatoval, že u jeho země se vyskytla unikátní perspektiva “určovat politickou budoucnost muslimských republik SNS”.

Na MZV Turecka byla vytvořena Agentura pro turkickou spolupráci a rozvoj (TIKA), jejíž bývalý šéf ... prohlásil: “Turecká republika je dědičkou velké Osmanské říše, musí vybudovat svazového sdružení s Ázerbájdžánem, Kazachstánem, Uzbekistánem, Kirgizií a Turkmenistánem dokonce za cenu ostré konfrontace s Ruskem”.

Zajímat se o názor samotných republik, které právě získaly samostatnost, zda chtějí budovat svazový stát s Tureckem, jež bude určovat jejich politickou budoucnost, se pozapomnělo. A také upřesnit, jaký vztah mají Kazachstán, Kirgizie, Uzbekistán a Turkmenistán k Osmanské říši, když tato území nikdy do ní nepatřila. Ba co víc, Orda a Osmanská říše byly konkurující si státy v nepřátelském postavení.

V 90tých letech zrozené ideje neosmanismu se nejvíce rozvinuly po nástupu k moci Redžepa Taipa Erdoagana, který odepřel národům Střední Asie vlastní národní identitu a nazýval je “uzbeckými Turky”, “kirgizskými Turky”, “kazašskými Turky atd., nebo prostě “zahraničními Turky. Turecký lídr na zasedání Turkické rady v roce 2019 prohlásil: “Stali jsme se jedním národem, pěti státy. Doufám, že Turkmenistán se k nám také připojí, a tak se staneme jedním národem, šesti státy, zesílíme spolupráci v regionu”.

Pro realizaci zahraničněpolitických cílů Ankary byla zřízena celá řada mezinárodních organizací. Kromě Turkické rady to je Mezinárodní organizace turkické kultury (TÜRKSÖY), Agentura pro turkickou spolupráci a rozvoj (TIKA), Parlamentní shromáždění turkojazyčných zemí, Rada stařešinů, Celosvětové shromáždění turkických národů atd. Spolupráce v rámci těchto organizací probíhá dost úspěšně, jelikož národy Turecka a státy Střední Asie sblížuje pospolitost náboženství, příbuznost jazyků a příslušnost k jedné skupině turkických etnik. Neštěstí spočívá v tom, že Turecko si klade mnohem ambicióznější úkoly, než je spolupráce. Až po zřízení kvazistátu, který má paradoxním způsobem zahrnout Ázerbájdžán, všechny země Střední Asie a řadu regionů RF ..., ale v závorkách z nějakého důvodu zůstávají Turci v Afghánistánu, Ujguři, Karaimové atd .

To velmi připomíná rozsáhlý geopolitický projekt na zásadní změnu mapy světa, který přináší zemím Střední Asie nejen ztrátu nezávislosti, ale také celou řadu válek a konfliktů.

Zajímavá geopolitická geometrie

Státy Střední Asie, které Ankara vidí ve struktuře “Velkého Turanu”, jsou mezi sebou a sousedními státy propojeny celou řadou smluvních povinností. Kazachstán, Uzbekistán, Kirgizie a Turkmenistán (přidružený člen) patří do SNS, všichni, kromě Turkmenistánu, jsou členy ŠOS. Astana a Biškek jsou členy EAES a OSKB, Taškent se stal pozorovatelem v Euroasijském svazu.

Nicméně v Turkické radě se k roku 2026-2028 plánuje utváření společného trhu zboží, investic, pracovní síly a služeb. Jak to koreluje s členstvím Kazachstánu a Kirgizie v EAES a statutem pozorovatele Uzbekistánu v této organizaci, je rétorická otázka. Přitom Turecko není ani pro jeden ze států Střední Asie prioritním ekonomickým partnerem...

Úloha “nové Osmanské říše” je v regionu dost skromná. Nejvýznamněji je Ankara představena v uzavřeném Turkmenistánu. Turkmenistán je jedním z největších odběratelů tureckých zbraní.

Podle údajů Stockholmského mezinárodní ústavu pro výzkum míru (SIPRI) ze všech dovážených zbraní do Turkmenistánu 36% se dodává z Turecka, 27% z Číny, 20% z Ruska. Turečtí dodavatelé realizovali v Turkmenistánu 1010 projektů v celkové hodnotě 47,7 miliardy dolarů. Maximálním byl pro dvoustranné obchodování rok 2014., kdy objem obchodování mezi oběma zeměmi tvořil 2,9 miliardy dolarů, ale podle výsledků roku 2019 to bylo pouze 944 miliónů dolarů. V tomto Turecko nicméně značně předhání Rusko a země SNS.

Velká pomoc je poskytována i Kirgizii. TIKA realizovala v zemi více než 30 projektů a 324 programů, věnovaných různým otázkám rozvoje tržní infrastruktury kirgizské ekonomiky. Kyrgyzstan je na druhém místě co se týče počtu společně s TIKA realizovaných projektů v celém euroasijském prostoru. Pokud jde o obranu, tak rozsah pomoci činil za celou dobu 20 miliónů dolarů.

Sféra obrany a bezpečnosti si zaslouží zvláštní pozornost. Dost velké objemy válečné a vojensko-technické spolupráce se zeměmi Střední Asie jsou zcela přirozené, ale Ankara se tímto neomezuje. Jak prohlásil turecký vojenský expert Kaan Sariaydin, 29. října na summitu Rady spolupráce turkojazyčných států bude oznámeno vytvoření sjednocené armády turkických zemí.

Jak svého času vysvětlil velvyslanec Turecka v Ázerbájdžánu Ismail Alper Dzhoshgun, jde o armádu, která bude koordinována z jednotného centra. Je jasné, z jakého. Podle míry sjednocení ozbrojených sil má "armáda Turanu" překonat dokonce NATO. Podle slov diplomata "někdy ze strany vzniká dojem, že členské země NATO mají jednotnou armádu. Nicméně ve skutečnosti tomu tak není. V případě potřeby uskutečnit nějakou operaci v rámci NATO rada Severoatlantické aliance přijímá rozhodnutí o sjednocení ozbrojených sil členských zemí, nač je třeba čas. Pro provedení jakékoliv operace v rámci NATO se berou v úvahu možnosti všech členských zemí aliance".

Vytvoření takové armády přímo odporuje závazkům Kazachstánu a Kirgizie v rámci OSKB. Nejen to, přímo provokuje tyto země k vojenským akcím proti svým spojencům.

Ázerbájdžán vidí transformovanou v armádu Asociaci orgánů činných v trestním řízení vojenského statusu Euroasie jako nástroj řešení karabašského konfliktu. Ázerbájdžánský plukovník v záloze Šair Ramaldanov považuje "armádu" za potřebnou, neboť "naš severní soused, Rusko, již vytvořil svou podobnou organizaci. A, bohužel, Arménie je rovněž členem této organizace. V takové situaci je důležité, aby i Ázerbájdžán byl ve struktuře silné vojenské organizace". Pan plukovník si elegantně nevšiml, že do "nepřátelské" organizace patří dva členové Asociace, kteří nemají ani to nejmenšího přání bojovat v Náhorním Karabachu.

Je nutno rovněž chápat, že, parafrázuji Majakovského, "říkáme Turecko, ale máme na mysli NATO". Nehledě na komplikované vztahy Ankary se státy aliance, cvičení vojáků zemí Střední Asie v Turecku probíhá nejenom na dvoustranné úrovni, ale také v rámci programů spolupráce s NATO, a Turecko hradí i školení v USA a zemích Evropy. Hrozba úniku tajných údajů do oponujícího vojenského svazu nemůže Moskvu neznepokojovat.

Stojí za to si připomenout i konkurující si energetické projekty, které Turecko prosazuje ve Střední Asii spolu se svými západními spojenci. Je to, především, přechod energetických toků na ropovod Baku - Tbilisi - Džejchan a výstavba Transkaspického plynovodu.

Všechno by bylo dobře, ale průtoková kapacita daného ropovodu představuje kolem 50 milionů tun ropy ročně se zaplněním "na doraz", zatím co přes Rusko Kazachstán přečerpal v roce 2018 68,8 milionu tun ropy. Výstavba Transkaspického plynovodu však je pod otazníkem kvůli kategorickému odporu Íránu a krajně odměřené pozici Ruska.

Celkově "turanský" projekt pro region připomíná proslulého vojáka, s nímž celý pluk pochoduje v nesouladu. Spojené rozsáhlou smluvní a právní základnou euroasijské integrace, jdou země Střední Asie paralelním kurzem s Ruskem a Čínou, a také mezi sebou. Turecko však není spojeno s touto rozsáhlou aliancí žádnými závazky, kromě partnerství v dialogu se ŠOS. I když se Turecko pokouší protlačit svou trasu v rámci iniciativy "Jeden pás - jedna cesta" ve spolupráci se státy Střední Asie, ty se mnohem úspěšněji a těsněji účastní "jednoho pásu" bez Ankary.

Podvrh seburčení

Čeho se Turecku nedostává ve sféře ekonomiky a bezpečnosti, to se pokouší kompenzovat na úrovni formování vědomí obyvatelstva republik Střední Asie, když jim očkuje cizí tureckou identitu.

Celý region je široce podchycen sítí tureckých školních zřízení. V Kirgizii, například, na jednu ruskou

školu připadá deset tureckých. Jak píše známý orientalista Alexander Kňazev, v roce 1997 zřízený pro koordinaci práce úřadů pro vzdělání s tureckou stranou mezinárodní fond KATEV kontroluje 28 kazašsko-tureckých lyceí, univerzitu Sulejmana Demirelja, kolej Sulejmana Demirelja, Džambulskou ekonomickou kolej ve městě Taraz, základní školu Šachlan, mezinárodní školu NurOrda.

V Kirgizii bylo v letech 1992-2012 otevřeno 22 lyceí sítě Sebat, mezinárodní školy SilkRoad a Cambridge, a také soukromá universita Atatürk Ala-Too a Turecko-kirgizská univerzita Manas.

V Turkménii funguje 14 turkmensko-tureckých škol, turecká základní škola, vzdělávací středisko Baškent, Mezinárodní turkmensko-turecká univerzita.

V Taškentu působí turecká škola TASKENT TURK OKULU, bylo schváleno rozhodnutí o otevření turecké univerzity ekonomiky a technologií.

Turecký vzdělávací systém je představen dvěma základními směry: vzdělávacími zařízeními Fethullaha Gülena a tureckými státními vysokými školami. Po pokusu o státní převrat oficiální Ankara požadovala, aby partneři ve Střední Asii zavřely "teroristické" školy Gülena, což Kirgizie odmítla. Ve zbývajících zemích školy Nurdžular přešly na státní programy výuky, ale méně jich nezůstalo.

Bez ohledu na to, zda patří turecká školní zařízení Turecku nebo Gülenovi, značné místo ve výchovném procesu zaujímají ideje panturkismu, neoosmanismu a panislamismu. Prosazováním tureckého islámu se zabývá státní Úřad pro náboženské záležitosti Diyanet, jenž má školy v Kazachstánu a Kirgizii.

V Kirgizii na Ošské univerzitě na teologické fakultě studuje u tureckých vyučujících 50 imámů. Studenti ze Střední Asie díky Diyanetu navštěvují náboženská centra v Turecku. Aktivně Turecko buduje i mešity. S tureckým financováním se v Kazachstánu budují mešity v Nur-Sultanu, Semipalatinsku a Turkestánu, Diyanet postavil mešitu v Biškeku.

Absolventi tureckých škol a vysokých škol, a také proturečtí náboženští pracovníci se postupně začleňují do politického pole států Střední Asie, budují vědeckou a společenskou kariéru, rozvíjejí podnikání, ale mimoděk vzniká otázka o jejich loajalitě vůči zemím svého státního občanství.

Který stát považují za svůj, Turan nebo Kazachstán? Kde je jejich hlavní město, v Ankaře nebo v Biškeku? Jakou historii znají lépe, Ordý nebo Osmanského impéria, které nemá vztah k jejich předkům? Jak je známo, chceš zvítězit nad nepřítelem - nauč jeho děti.

Zajisté, Turecko nijak není nepřítelem zemí Střední Asie, stejně jako i Ruska. Ale hodnota a příbuznost "Velkého Turanu" je pro země regionu velmi pochybná, neboť je v rozporu s jejich zájmy na mezinárodní úrovni a formuje potenciál konfliktu.

Jak správně poznamenává profesor Vysoké školy státní politiky Nazarbajeovy univerzity Aziz Burchanov, "když nebudeme brát v úvahu kulturně-historické vztahy, je potenciál pro reálnou ekonomickou a politickou integraci turkických států dost omezený. Například, na pět turkickojazyčných zemí připadá méně než 5 procent z celkového objemu zahraničního obchodu Kazachstánu. Většina těchto zemí rozvíjí vztahy s jinými státy a integračními sdruženími, která mají pro ně větší prioritu. Proto nějaká velká očekávání od turkické integrace nelze předpokládat. Zástupci politických elit turkických států si zcela jasně uvědomují, že účast v turkickém projektu není (a v dohledné perspektivě se sotva bude moci stát) vážnou alternativou pro jiné integrační formáty, jichž se zúčastňují tyto země".

K čemu je Turan pro Ankaru, to je dokonce velmi jasné. Ale hodnota této vidiny pro země Střední

Asie, které se Turecko pokouší vtáhnout do své ctižádostivé hry, je velmi pochybná jak z hlediska ekonomiky, tak i bezpečnosti. "Přátelstvím národů" se nezasytíš.

Autor: Olga Sucharevská

Překlad: PhDr. Vladimíra Grulichová

Zdroj: <http://www.novarepublika.cz/>